

ÁTOM- ÉS KVANTUMFIZIKA

ÍRÁSBELI VIZSGA 2009. JANUÁR 6-ÁN

I. RÉSZ

Kérdések (egyenként 3 pont)

1. Milyen egységben mérjük az atomok tömegét? Rajzolja fel egy tömegspektrométer vázlatát! Mi a sebesség és mi az irányfókuszálás?
2. Mi a sörétzaj? Rajzolja fel annak a kísérleti berendezésnek a vázlatát, amivel meg lehet figyelni! Milyen lényeges feltevésekkel írjuk le a jelenséget?
3. Írja fel a Maxwell-féle sebességeloszlást! (A normálási faktort jelölje N -nel.) Hogyan kellene kiszámítani a részecskék sebességének átlagát?
4. Mi jellemzi a gázok emissziós spektrumait? Mi a Rydberg-Ritz-féle kombinációs elv? Hogyan jelentkeznek a kísérletekben, ha egy átmenet tiltott?
5. Rajzolja fel a Selényi-kísérlet vázlatát! Mi volt a kísérlet eredménye és milyen elmélet cáfolatát jelentette?
6. Compton-szórás vizsgálata közben 60° -ban és 90° -ban mérjük a szórt fotonok hullámhosszát. Mekkora az eredeti sugárzás hullámhosszához képest az előbbi szögekben megfigyelhető hullámhossz-változások aránya?
7. Egy proton sebessége 10 km/s . Mekkora a hullámhossza? Hogyan aránylik ez egy ugyanekkora sebességű α -részecske hullámhosszához?
8. Rajzolja fel a Stern-Gerlach kísérlet vázlatát! Hány csoportra bomlik a Stern-Gerlach mágnesben az az atomnyaláb, amelynél a) a spin $5\hbar$, b) $7/2\hbar$? Miért bomlik fel a nyaláb éppen ennyi komponensre?
9. Mi a hiperfinom felhasadás oka? Mi a világrűből érkező 21 cm-es sugárzás forrása? Miért nem figyelhetjük meg ezt a sugárzást földi laboratóriumokban?

10. Mi a Lamb-féle eltolódás? Milyen nagyságrendű a jelenség hidrogénatomnál?

Feladatok:

1. Milyen feszültséggel kell elektronokat felgyorsítani, hogy a kétréteg kísérletben az elhajlási kép azonos legyen a vörös (600 nm hullámhosszúságú) fény által létrehozottal? (6 pont)
2. Egy 10 nA áramerősségű α -nyaláb esik egy 0.5 mm vastag szénfóliára. A fóliától 30 cm-re található 3 cm^2 felületű 90% hatásfokú detektorral 2 óra alatt 10^5 beütést mértünk. Feltéve, hogy a szén sűrűsége a fóliában 2 g/cm^3 , mekkora szórás differenciális hatáskeresztmetszete a detektor szögében? (7 pont)
3. Mekkora a He^+ ion $n=5$ állapotából az $n=4$ állapotába való átmenet során kisugárzott foton energiájának aránya az $n=5$ állapot energiájához? (7 pont)

A Planck-állandó $h=6,6 \times 10^{-34} \text{ Js}$, az elemi töltés $1.6 \cdot 10^{-19} \text{ Cb}$, az elektron tömegét 10^{-30} , a protonét $1.6 \cdot 10^{-27} \text{ kg-nak}$ vegyük.

Kidolgozási idő 50 perc. Számológépen kívül semmilyen segédeszköz nem használható. – Kérem, hogy a nevét és szakját mindenki nyomtatott betűkkel írja fel a dolgozatára.

Az írásbeli vizsga eredményét 2009. január 8-án 17 óra után lehet megtekinteni az ludens.elte.hu/~geg/ Internetcímen.

Kiss Ádám által tartott szóbeli időpontjai: 2009. január 22 (csütörtök, 8:30-tól, max. 10 fő), január 26 (hétfő, 9-től amíg folyamatosan vannak hallgatók) és január 29 (csütörtök, 9-től). Jelentkezni ETR-en keresztül kell.